

ÚJ ELVŰ SZÁMÍTÁSOK AZ INFORMATIKÁBAN

BEVEZETŐ A KURZUSHOZ, 2023

GAZDAG ZSOLT

SZTE, SZÁMÍTÁSTUDOMÁNY ALAPJAI TANSZÉK

A KURZUSRÓL

- **Előadó:** Gazdag Zsolt
- **Elérhetőség:** Irinyi épület, III. lh. 67. szoba
- **Email:** gazdag@inf.u-szeged.hu
- A kurzus **teljesítésének** feltételei:
  - A vizsgán egy írásbeli teszt (**beugró**) teljesítése:
    - Kis kérdések a feltöltött előadás-fóliasor alapján; rossz válaszáért pontlevonás
    - A **sikeres** beugró legalább 50%-os
  - Sikeres beugró esetén **szóbeli vizsga**

A KURZUSRÓL

- **Félévközi munkával** megajánlott jegy kapható
  - Öt kisdolgozat az előadás helyén és idejében: okt. 4, 25, nov. 15, 29, dec. 13.
    - Ha a négy legjobb mindegyike legalább
      - 60% -> közepes
      - 70% -> jó
      - 85% -> jeles a megajánlott jegy
  - Egyébként a kisdolgozatok átlagának bizonyos része **hozzáadódik a beugróhoz**

MOTIVÁCIÓ: A BONYOLULTSÁGELMÉLET EGYIK ALAPKÉRDÉSE

Problémák, melyek
polinomidőben
(azaz **hatékonyan**)
megoldhatók

P [?] **= NP**

Problémák, melyek
polinomidőben
ellenőrizhetők: ha adott a
probléma bemenetének egy
potenciális M megoldása,
akkor az **hatékonyan**
leellenőrizhető, hogy M
tényleg megoldás-e

Miért NP? Mert ezek a
problémák megoldhatóak
polinomidőben
nemdeterminisztikusan

AZ A SEJTÉS, HOGY $P \neq NP$:

Például a

FAKTORIZÁCIÓ:

Adott egy N összetett szám

Számoljuk ki azon p, q

számokat, melyekre $N = p \cdot q$

NP-köztes

NP

NP-teljes

P

A legnehezebb problémák

NP-ben: nem ismert rájuk hatékony algoritmus (de nemdeterminisztikusan hatékonyan megoldhatók)

Például:

- SAT
- Hátizsák
- Hamilton-út
- ...

A hatékonyan megoldható problémák NP-ben

Például

- Gyorsrendezés
- Dijkstra algoritmus
- ...

A HAMILTON-ÚT PROBLÉMA ALGORITMIKUS MEGOLDÁSA

- A feladat:
  - Adott egy G irányított gráf $\{1, \dots, n\}$ csúcsokkal
  - Kérdés: Van-e G -ben **minden csúcsot pontosan egyszer** érintő út 1-ből n -be?
- Megoldás **algoritmikusan**:
  - Generáljuk a G összes n -hosszú p csúcssorozatát
  - Minden ilyen p -re ellenőrizzük, hogy
    - 1-gyel kezdődik és n -re végződik-e
    - minden csúcs egyszer fordul-e elő benne
    - a szomszédos elemei élt alkotnak-e G -ben
  - Ha van olyan p melyre mindez teljesül, akkor a kimenet: **igen**, egyébként: **nem**
  - **Időigény**: $O(n^n)$ lépés
- Lehet gyorsítani, de várhatóan **nem lesz exponenciálisnál jobb!**

Mi a baj az exponenciális függvénnel?

Az, hogy nagyon **meredeken növekszik**

- Például: $n = 100$ esetén (azaz 100 csúcsú gráfra) ez már **2^{100} lépést** jelent (rossz esetben)
- Ennyi lehetőséget egyenként végig nézni már **több évbe** telne a föld összes számítási kapacitásával is
- Itt már **Moore törvénye** sem segít számottevően

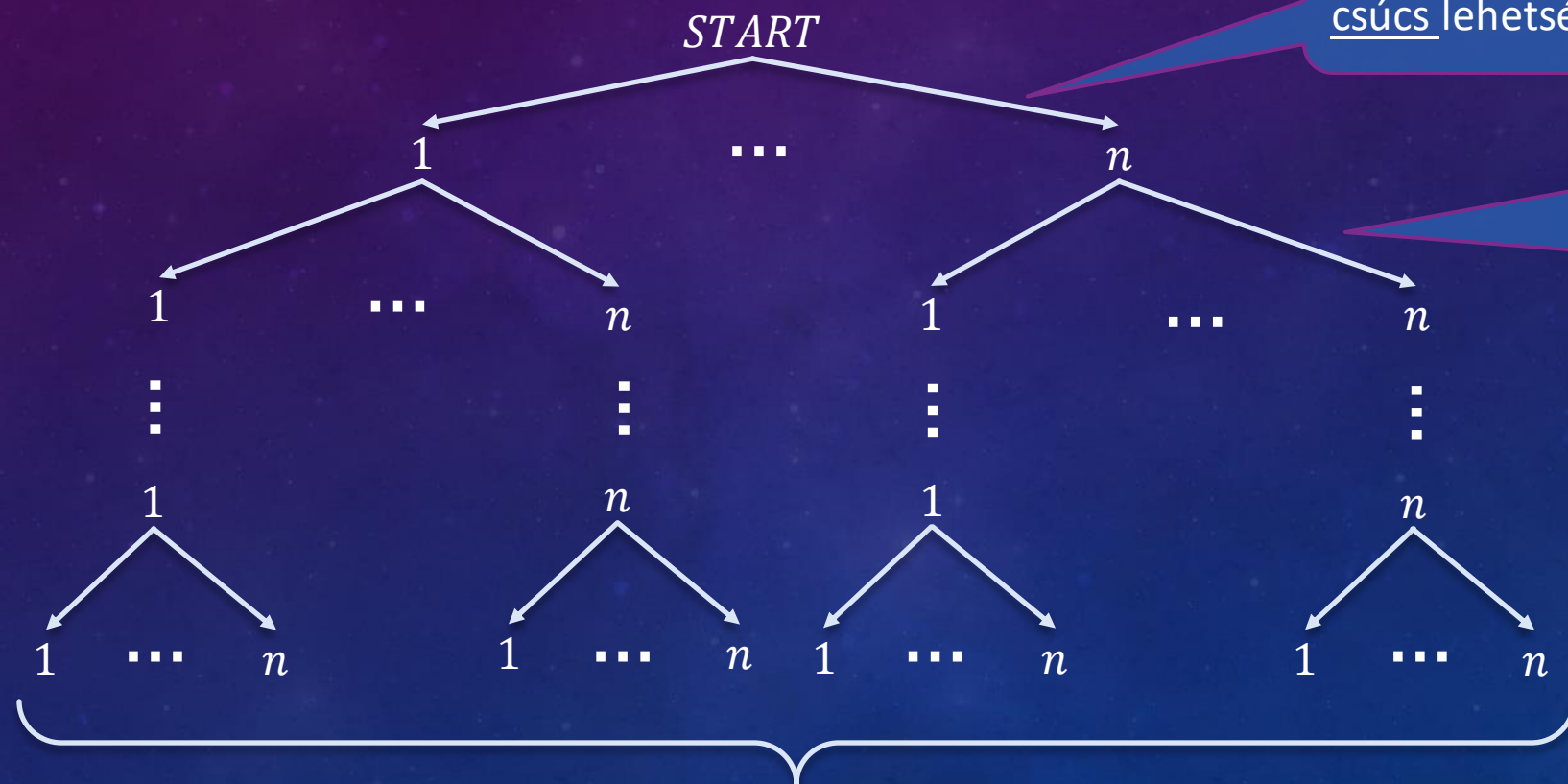
A HAMILTON-ÚT PROBLÉMA NEMDETERMINISZTIKUS MEGOLDÁSA

Ez itt a nemdeterminizmus

- Generáljunk le G egy **tetszőleges** p n hosszú csúcssorozatát (azaz állítsunk elő egy potenciális megoldást)
- Ellenőrizzük le, hogy p tényleg megoldás-e
  - 1-gyel kezdődik és n -re végződik-e
  - minden csúcs egyszer fordul-e elő benne
  - a szomszédos elemei élt alkotnak-e G -ben
- Ha tudunk így Hamilton-utat találni G -ben, akkor adjunk a kimenetre **igen** választ, egyébként pedig **nem**-et
- **Időigény**: annyi, mint a bekeretezett részé: $O(n^2)$ lépés

A HAMILTON-ÚT PROBLÉMA NEMDETERMINISZTIKUS MEGOLDÁSA

Tehát a **nemdeterminizmust** érdemes úgy felfogni, mint az összes potenciális megoldáson **párhuzamosan** futó számítást

n párhuzamos számítás az első csúcs lehetséges értékeivel

n^2 párhuzamos számítás az első két csúcs lehetséges értékeivel

n^n párhuzamos számítás az összes csúcs lehetséges értékeivel

BIO-INSPIRÁLT SZÁMÍTÁSOK

A **természetben** is megfigyelhető **nagy fokú párhuzamosság**:

- Az élő sejtekben előforduló
  - nagy számú alkotórész
  - egyszerre (párhuzamosan) változik

Ezekkel vajon megoldhatók nehéz problémák hatékonyan?

Ezzel a kérdéssel foglalkozik a természet motiválta számítások közé tartozó

- **Membrán számítás** és
- **DNS számítás**

Alapötlet:

TIME-SPACE TRADEOFF

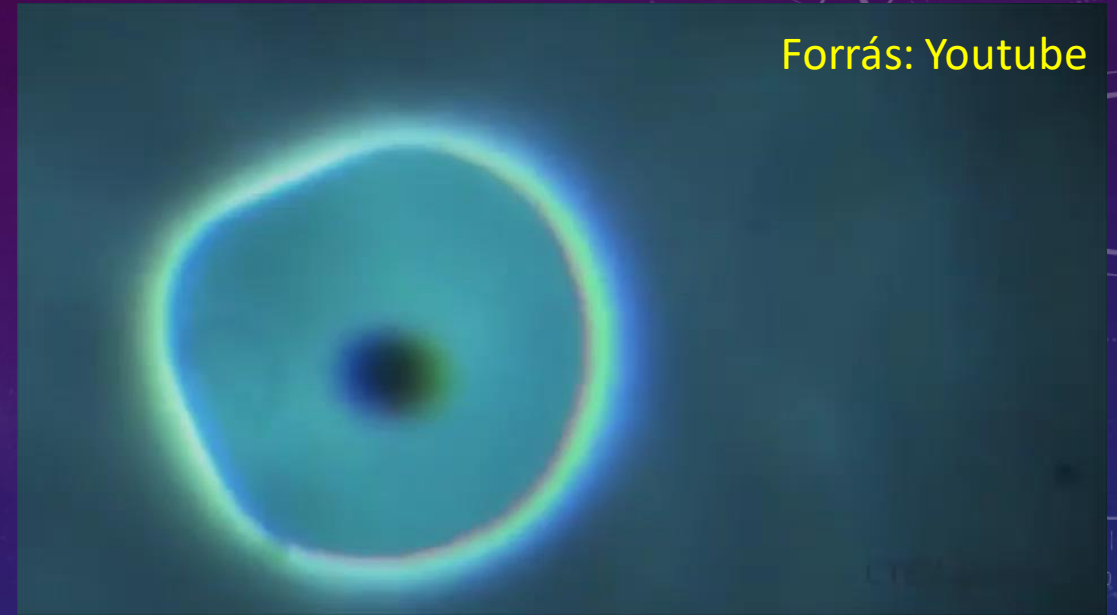
Mit jelent ez?

Ahelyett, hogy **kevés számítási** eszköz dolgozna **nem hatékonyan** dolgozzon **nagyon sok**, de egyszerű eszköz **hatékonyan!!!**

MEMBRÁN ÉS DNS SZÁMÍTÁS

Hogyan készítsük el ezt az **nagyon sok** számítási eszközt?

A **DNS számítás**ban a láncok duplikálásával (PCR)

A **membrán számítás**ban a sejtek **osztódásával**

KVANTUMSZÁMÍTÁS

A kvantummechanikában is megjelenik a **párhuzamosság**

Az alapgondolat:

HASZNÁLJUNK KVANTUMBITET!!!

- Ez egy olyan **atomi eszköz** (pl. foton, elektron), melynek **két bázisállapota** (pl. polarizáció, spin) van
- Mindig a bázisállapotok szuperpozíciójában van: $\alpha|0\rangle + \beta|1\rangle$
- 2 kvantumbitből álló rendszer leírásához már 4 szám kell
- ...
- n kvantumbitből álló rendszer leírásához már 2^n szám kell
- Azaz n kvantumbitből álló rendszer 2^n számon tud egyszerre műveletet végezni!!!!

Apró probléma: méréskor egy ilyen rendszer beesik valamelyik bázisállapotába

Megoldás: kvantumalgoritmusok